

Та передавання досвіду з лекторської кафедри та сторінок підручників є, знов таки, радше формальним, чи пак — нормативним процесом, а в археології не менше важать саме неформальні речі. Важко сказати скільки сотень студентів, чие знайомство з археологією обмежилось оглядовим курсом лекцій та кількома тижнями обов'язкової археологічної практики. Зрозуміли, що воно таке — служіння науці, побачивши як титулований метр з європейським ім'ям у разі необхідності «стає на лопату» разом із практикантами-першокурсниками. Для Р. В. Терпиловсько-

го, доктора наук, професора, лауреата, члена численних редколегій та різноманітних комісій, такий спосіб дії ніколи не був «показовими виступами», просто звичайним «робочим моментом» на розкопі, звична модель поведінки.

Насамкінець, залишається зазначити, що ювілейні підсумки є хіба що проміжними, Р. В. Терпиловський аж ніяк не налаштований спочивати на лаврах, а продовжує щоденну наукову та викладацьку працю. Тож зичимо йому доброго здоров'я на сто років плідного творчого життя!

Є. В. СИНИЦЯ
кандидат історичних наук, доцент
Київського національного університету
імені Т. Шевченка

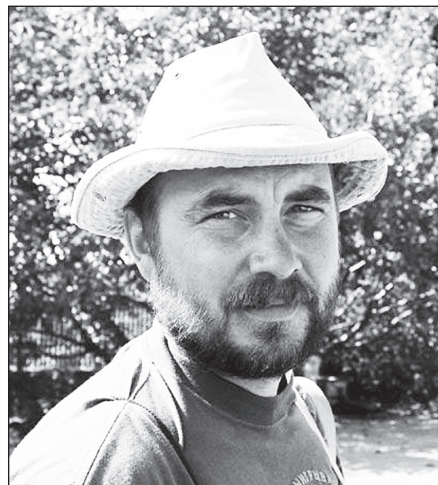
ПАМ'ЯТІ ВАЛЕРІЯ ВІКТОРОВИЧА КРУТІЛОВА

25 липня 2019 р., рано вранці, на п'ятдесятому році життя відійшов у вічність науковий співробітник відділу античної археології, багаторічний дослідник античних міст Ольвія та Борисфен (поселення на о. Березань) Валерій Вікторович Крутілов. Він помер під час польового сезону на о. Березань міжнародної експедиції, якою керував з 2005 р. Сказати, що це сталося несподівано — майже не сказати нічого.

Валерій Вікторович народився 4 січня 1970 р. у м. Пенза (Росія). У п'ятирічному віці з батьками переїхав до м. Світлодарськ Донецької обл., де вони працювали на Вуглегірській ДРЕС. Закінчивши середню школу (1987), працював майже рік на посаді електромонтера на тому ж підприємстві (до вступу до збройних сил СРСР).

Два роки (1988—1990) минули на військовій службі у складі Західної групи військ НДР. Після демобілізації Валерій Вікторович вступив на історичний факультет (кафедра археології та музеєзнавства) Київського університету ім. Тараса Шевченка, який він закінчив у 1995 р. з кваліфікацією історика-археолога.

Вибір Валерієм кафедри не був випадковим. Ще школярем він двічі (сезони 1985 та 1986 рр.)

приїжджав до Ольвії, де працював у складі Луганського (Ворошиловградського) загону. З 1992 р. він постійно працював у Ольвійській експедиції спочатку лаборантом, а потім заступником керівника розкопу і керівником розкопів. У листопаді 2004 р., після трагічної загибелі керівника Березанської експедиції В. В. Назарова, її очолив саме В. В. Крутілов. Інших кандидатур, здатних керувати розкопками на такій складній, але дуже важливій пам'ятці, годі було знайти.

Розкопки на незаселеному острові — це не тільки наукова діяльність, але і дуже складна логістика: постійний контроль погодних умов, ресурсів і, головне — питної води. І це усе Валерій робив відмінно. Мабуть, це стало можливим завдяки тому, що він був дуже доброзичливою людиною, абсолютно не мав ворогів, але мав багато професійних навичок у найрізноманітніших галузях життя, і постійно використовував їх у своїй діяльності.

Сферою наукових інтересів В. В. Крутілова була антична археологія, зокрема міст Північно-Західного Причорномор'я, їх металовиробництво, гончарство, нумізматику. Він працював над кандидатською дисертацією за темою: «Металовиробництво та металлообробка Борисфена (рубіж VII—VI — V ст. до н. е.)», яку, на превеликий жаль, не встиг закінчити.

Серед найважливіших наукових публікацій дослідника відзначимо: 1) Железодельательная мастерская с сырцовыми стенами на территории теменоса Березанского поселения (Древности Северного Причерноморья в античное время. Симферополь, 2007, с. 117—126. МАИЭТ Suppl., 4); 2) Ковальська майстерня на території теменоса Березанського поселен-

ня (Емінак, 1, 2007, с. 29—35); 3) Новая железодельательная мастерская на территории Березанского поселения (X Боспорские чтения. Боспор Киммерийский и варварский мир в период античности и средневековья. Актуальные проблемы. Керчь, 2009, с. 243—248); 4) Керамічні обпалювальні печі Борисфена сер. VI ст. до н. е. (у співавтор.). (Емінак, 3—4 (9), 2014, с. 30—43); 5) Керамічні обпалювальні печі Борисфена сер. VI ст. до н. е. (Археологія, 2, 2015, с. 116—124).

За своє коротке життя В. В. Крутілов зробив багато відкриттів, але найважливішим серед них стала саме знахідка під час розкопок Борисфену унікального археологічного комплексу — гончарного району середини VI ст. до н. е. з випалювальними керамічними печами. Деякі печі були зруйновані під час виробничого процесу та містили залишки місцевої керамічної продукції — сіроглиняні світильники і столовий посуд, який був імітацією кераміки північної Іонії.

Завжди гірко, коли помирає людина, подвійно — коли у розквіті життєвих і творчих сил. Прах Валерія був розвіяний на острові Березань, який навічно став йому і науковою, і поховальною пам'яткою...

Колеги і друзі